अप्ठ्यारो जिन्दगी
(कवितासङ्ग्रह)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र
सङ्कायअन्तर्गत नेपाली विभाग
स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको
दसौं पत्रको प्रयोजनका
लागि प्रस्तुत

सिर्जनापत्र

प्रस्तोता
गोपालप्रसाद काफ्ले
शैक्षिक सत्र २०६२-०६३
रोल नं. : १४८
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नेपाली केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर

२०६६

अप्ठ्यारो जिन्दगी - गोपालप्रसाद काफ्ले, २०६६

शोधनिर्देशक
सह-प्रा.सुधा त्रिपाठी

अप्ठ्यारो जिन्दगी
(कवितासङ्ग्रह)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र
सङ्कायअन्तर्गत नेपाली विभाग
स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको
दशौं पत्रको प्रयोजनका
लागि प्रस्तुत

सिर्जनापत्र

प्रस्तोता
गोपालप्रसाद काफ्ले
शैक्षिक सत्र २०६२-०६३
रोल नं. : १४८
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नेपाली केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर
२०६६

निर्देशकको मन्तव्य

अप्ठ्यारो जिन्दगी शीर्षकको प्रस्तुत सिर्जनापत्र मेरो निर्देशनमा रही गोपालप्रसाद काफ्लेले तयार गर्नुभएको हो । स्नातकोत्तर तह नेपाली विषयको दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि अत्यन्त परिश्रमपूर्वक तयार गरिएको प्रस्तुत शोधप्रति म सन्तुष्ट छु र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि नेपाली केन्द्रीय विभाग कीर्तिपुरसमक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मितिः २०६६/

सुधा त्रिपाठी

शोधनिर्देशक

नेपाली केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुर

काठमाडौं

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नेपाली केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर

स्वीकृतिपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागका छात्र गोपालप्रसाद काफ्लेले स्नातकोत्तर तह (एम्.ए) नेपाली विषयको दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि तयार पार्नुभएको **अप्ठ्यारो जिन्दगी** शीर्षकको शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कन गरी स्वीकृत गरिएको छ ।

शोध मूल्याङ्कन समिति

क्र.स.	**नाम**		**हस्ताक्षर**
१.	प्रा. प्राध्यापक राजेन्द्र सुवेदी	(विभागीय प्रमुख)	----------------
२.			----------------
३.	सुधा त्रिपाठी	(शोधनिर्देशक)	----------------

मिति : २०६६/

कृतज्ञता-ज्ञापन

प्रस्तुत **अप्ठ्यारो जिन्दगी**" शीर्षक नामकरण गरिएको कवितासङ्ग्रह नेपाली विषयको स्नातकोत्तर तहको दोस्रो वर्षको दशौं पत्रको आंशिक शैक्षिक आवश्यकता परिपूर्तिको प्रयोजनार्थ तयार गरिएको हो । सृजनात्मक लेखनअन्तर्गत तयार गरिएको यस कवितासङ्ग्रहमा बाईसवटा फुटकर कविताहरू सङ्ग्रहित छन् । कविताहरू गद्यलय अँगालेर लेखिएका छन् ।

प्रस्तुत कवितासङ्ग्रह तयार गर्ने क्रममा सुझाव र निर्देशन दिई ममा उत्साह भर्नुहुने श्रदेय गुरु सुधा त्रिपाठीज्यूप्रति म हार्दिक आभार तथा कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु । त्यस्तै गरी नेपाली केन्द्रीय विभाग प्रमुख राजेन्द्र सुवेदीज्यूका साथै अन्य सम्पूर्ण गुरुवर्गहरूप्रति कृतज्ञताज्ञापन गर्नु म आफ्नो कर्तव्य ठान्दछु ।

सृजनात्मक लेखनका सन्दर्भमा आवश्यक सामग्री जुटाईदिने श्रीमती रेखा काफ्ले (गौतम) लाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु । यसैगरी प्रस्तुत कवितासङ्ग्रह टङ्कणमा सहयोग गर्नु हुने श्री भीष्मराज पौडेल लगायत (अर्किड कम्प्यूटर सेन्टर) लाई पनि आभार व्यक्त गर्दछु ।

अन्त्यमा प्रस्तुत **अप्ठ्यारो जिन्दगी** कवितासङ्ग्रह आवश्यक मुल्याङ्कनका निम्ति नेपाली केन्द्रीय विभाग समक्ष प्रस्तुत गरेको छु ।

गोपालप्रसाद काफ्ले
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
२०६६

सृजना-सार

नामकरण : अप्ठ्यारो जिन्दगी

विधा : गद्यकविता

शोधनिर्देशक : सह-प्रा.सुधा त्रिपाठी

प्रस्तुतकर्त्ता : गोपालप्रसाद काफ्ले

लेखन प्रयोजन : त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाली केन्द्रीय विभाग, स्नाकोत्तर तह, दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रका लागि शैक्षिक आवश्यकता परिपूर्तिको प्रयोजनार्थ ।

पूर्णाङ्क : १००

अध्ययन वर्ष : वि.सं. २०६२-२०६

प्रस्तुत **अप्ठ्यारो जिन्दगी** (कवितासङ्ग्रह) नामकरण गरी तीन खण्डमा विभाजन गरिएको छ ।

यस सङ्ग्रहको पहिलो खण्डमा सृजनात्मक लेखनसम्बन्धी प्राक्कथन, सृजनात्मक लेखनका लागि नाम दर्ता र लेखन सम्बन्धी कक्षागत अध्ययनलाई प्रस्तुत गरिएको छ । दोस्रो खण्डमा कविताको परिभाषा, कवितातत्त्व सम्बन्धी सैद्धान्तिक अध्ययन एवं नेपाली कविताको विकासक्रममा देखिएका विविध धाराहरूको कालक्रमिक अध्ययनविश्लेषण प्रस्तुत गरिएको छ । यस खण्डमा पाँच जना आधुनिक कविका तीन तीनवटा कविताको व्याख्याविश्लेषण गरिएको छ । यस क्रममा आधुनिक शीर्षस्थ गद्यकवि गोपालप्रसाद रिमालको 'कविको गान', 'प्रति' 'जङ्गी निशान हाम्रो' जस्ता उत्कृष्ट तीन कविताको व्याख्याविश्लेषण गरिएको छ । यसै गरी अस्त्विवादी विसङ्गति वादी हुदै प्रगतिवादी धाराकी प्रखर कवि पारिजातको 'छल' 'मृत्युको अँगालोमा' 'टाढाटाढा जान चाहन्छु म आफ्नै सपना र विपनादेखि' जस्ता उत्कृष्ट तीन कविताको व्याख्याविश्लेषण गरिएको छ । त्यसै गरी स्वच्छन्दतावादी प्रगतिवादी कवि मञ्जुलको 'मेरो साथी गाउँ भएछ', 'मेरी आमा', 'बिदाई गीत' जस्ता उत्कृष्ट तीन कविताको व्याख्याविश्लेषण गरिएको छ । समसामायिक धाराका प्रगतिवादी कवि विमल निभाका समाजवादी प्रगतिवादी कविता 'एउटा बाहुला नभएको बुसर्ट', 'पिठ्युँ' 'एउटा मजदुर आफ्नो इतिहासको तीन अध्याय लेख्छ' जस्ता तीनवटा कविताको व्याख्या/विश्लेषण गरिएको छ । समसामयिक धाराकै अर्का कवि पुरुषोत्तम

सुवेदीका 'युद्ध' 'सडक सपनाको कल्पित शिलालेखमा' 'समय' तीन यथार्थवादी उत्कृष्ट कविताहरूको व्याख्याविश्लेषण गरिएको छ । यसै खण्डमा सृजनात्मक लेखनका क्रममा कवितालेखन र परिमार्जनका तहमा गरिएका क्रियाकलापलाई प्रस्तुत गरिएको छ । प्रस्तुत कवितासङ्ग्रहका सम्बन्धमा आत्मधारणा प्रस्तुत गरी मूल्याङ्कनको प्रयास गरिएको छ ।

तेस्रो खण्डमा सृजनात्मक लेखनअन्तर्गतका मूल शीर्षकअन्तर्गत २२ वटा विभिन्न गद्यकविता प्रस्तुत गरिएका छन् । विभिन्न विषयमा लेखिएका यी कविताहरू सृजनात्मक लेखनको आरम्भिक चरणका हुन् । यिनमा मानवजीवनका विविध अनुभव र अनुभूतिहरूलाई विषयवस्तुका रूपमा लिएर सकेसम्म नवीन भाषा र शैलीको प्रयोगद्धारा कवितात्मक रूप दिइएको छ ।

विषयसूची

पृष्ठ संख्या

निर्देशकको मन्तव्य

कृतज्ञताज्ञापन

शब्दसङ्केत सूची

सिर्जनासार

खण्ड एक

१. सिर्जजनात्मक लेखनसम्बन्धी प्राक्कथन १

१.१ सिर्जनात्मक लेखन नाम दर्ता, अध्ययन तथा लेखनविधि १

१.२ निर्धारित कक्षाहरूमा सिर्जनात्मक लेखनसम्बन्धी अध्ययन २

खण्ड दुई

२.१ कविताको परिभाषा र सिद्धान्तसम्बन्धी अध्ययन ४

२.१.१ कविताको परिभाषाः ऐतिहासिक सन्दर्भ ४

२.२.१.१ कविताको परिभाषासम्बन्धी पूर्वीय चिन्तन ६

२.२.१.२ कविताको परिभाषासम्बन्धी पाश्चात्य चिन्तन ९

२.२.१.३ कविताको परिभाषासम्बन्धी नेपाली विद्वान्हरूको दृष्टिकोण १३

२.२.२ कवितातत्त्वसम्बन्धी सैद्धान्तिक अध्ययन १५

२.२.२.१ शीर्षक १६

२.२.२.२ संरचना १७

२.२.२.३ भाषाशैली १९

२.२.२ ४ लयविधान १९

२.२.२.५ कथनपद्धति २०

२.२.२. ६ केन्द्रीय कथ्य सन्दर्भ तथा भावविधान २१

२.२.२ ७ बिम्बप्रतीक तथा अन्य सौन्दर्यविधान २१

२.२.२ ८ व्यञ्जना २२

२.२.२.९ विधागत स्वरूप तथा आयाम २३

२.३ नेपाली कविताको विकासक्रमसम्बन्धी कालक्रमिक अध्ययन २५

२.३.१ पृष्ठभूमिकाल (लोकधारा र मौखिक धारा) को उपलब्धि र विशेषता २६

२.३.२ लेख्य वा शिष्टधाराअन्तर्गत नेपाली कविताको कालक्रमिक अध्ययन २६

२.३.२.१ प्राथमिककालीन नेपाली कविता (वि.सं. १८२६-१९४०) ३०
२.३.२.१ वीरधारा (वि.सं. १८२६-१८७२) ३०
२.३.२.२ भक्तिधारा (१८७३-१९४० सम्म) ३१
२.३.२.३ माध्यमिककाल (१९४०-१९७४ सम्म) ३३
२.३.२.२ पूर्वार्द्ध चरण (वि.सं. १९४१-१९६१) ३४
२.३.२.३ उत्तरार्द्ध चरण (वि.सं. १९६२-१९७४) ३५
२.३.३ आधुनिककाल (१९७५ देखि हालसम्म) ३६
२.३.३.१ परिष्कारवादी धारा (वि.सं.१९७५-१९९० सम्म) ३७
२.३.३.२ स्वच्छन्दतावादी धारा (वि.सं.१९९१-२०१६ सम्म) ३९
२.३.३.३ प्रयोगवादी धारा (वि.सं.२०१७-२०२९ सम्म) ४१
२.३.३.४ समसामयिक धारा (वि.सं.२०३० देखि हालसम्म) ४४
२.४ पाँच आधुनिक नेपाली कविका पन्ध्र प्रतिनिधि गद्यकविताको अध्ययन/विश्लेषण ४७
२.४.१ गोपालप्रसाद रिमाल ५०
२.४.२ पारिजात ५६
२.४.३. मञ्जुल ६१
२.४ ४. विमल निभा ६६
२.४.५ पुरुषोत्तम सुवेदी ७१
२.५ कवितालेखन र परिमार्जनको अभ्यास ७७
२.६ अप्ठ्यारो जिन्दगीप्रतिको आत्मधारणा ७८

खण्ड तीन

सिर्जनात्मक लेखनअन्तर्गत समाविष्ट गद्यकविता

३.१ अप्ठ्यारो जिन्दगी ९१
३.१.१ अप्ठ्यारो जिन्दगी ९१
३.१.२ आमा एक परमात्मा ९२
३.१.३ अङ्ग्रेजीभित्र अतिवाद ९४
३.१.४ विद्रोह विचारको ९६
३.१.५ असमानता ९८
३.१.६ आज देशमा शान्ति छ १००
३.१.७ जीवन र भोगाइ १०२

३.१.८ लाज छैन यिनलाई १०३
३.१.९ मलाई पढ्नु छैन १०४
३.१.१० महानताभित्र मपाईत्वको मात १०६
३.१.११ दूरदर्शी कहिल्यै रुँदैन १०७
३.१.१२ तिमी शेष आउँछ्यौ १०९
३.१.१३ श्रीमती १०९
३.१.१४ चिसो चियावाली १११
३.१.१५ समय र समस्या ११२
३.१.१६ नववर्ष ११३
३.१.१७ भ्रुणबोली ११४
३.१.१८ लचकता ११५
३.१.१९ दसैं कस्तो मान्ने ? ११५
३.१.२० गल्ती मेरै ! ११६
३.१.२१ आज देशमा ११८
३.१.२२ जीवनको तुलना ११९
सन्दर्भग्रन्थसूची **१२०**

शब्दसङ्केतसूची

चौ.सं.	: चौथो संस्करण
छै.सं.	: छैटौं संस्करण
डा.	: डाक्टर
त्रि.वि.	: त्रिभुवन विश्वविद्यालय
ते.सं.	: तेस्रो संस्करण
दो.सं.	: दोस्रो संस्करण
न.प्र.प्र.	: नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान
प्र.सं.	: प्रथम संस्करण
पाँ.सं.	: पाँचौं संस्करण
प्रा.	: प्राध्यापक
पृ.	: पृष्ठ
वि.सं.	: विक्रम सम्वत्
सम्पा.	: सम्पादक
सं.	: संयोजक
सा.प्र.	: साझा प्रकाशन